

SVERIGE 8:25
NORGE 10:-
DANMARK 10:-
INKL. MOMS

MYNT KONTAKT

7

OKTOBER 1981

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

Nybörjarsidan, nytt inslag	sid 142
Medalj över segern i Svensksund	sid 132
Mindesmærker efter et forsvundet folk	sid 138
Förfalskningsrapport nr 7-8	sid 141
En ouppklarad myntstöld, bilder	sid 149

HÖSTENS BOKNYHETER

Prisguide över **SVERIGES MYNT 1818–1981.**

Ny upplaga. Värderingspriser för 1982.

Fickformat (A6). 15:– inkl. moms.

*

Priskatalog över NORGES MYNTER 1818–1980.

Alla typer och huvudvarianter illustrerade.

Värderingspriser för 1981/82 i fem kvalitéter.

Fickformat (A6). 15:– inkl. moms.

Finns hos Er mynthandlare

eller

NUMISMATISKA BOKFÖRLAGET AB

Box 7662, 103 94 STOCKHOLM

Tel. 08/14 02 20, 10 10 10

AUKTION 24

24–25 oktober 1981

OPERA KÄLLAREN STOCKHOLM

2 147 mynt, sedlar och medaljer

bl a

SVERIGE, NORGE

ANTIKA MYNT, UTLÄNDSKA

TALRAR OCH GULDMYNT

Katalog erhålles enklast mot insättning av 25:– på pg 3003-1

B. AHLSTRÖM MYNTAUKTIONER KB

Box 7662, 103 94 STOCKHOLM

Tel. 08/14 02 20, 10 10 10

Telex. 17166 NUMISMA

MYNTKONTAKT

SVENSK
NUMISMATISK
TIDSKRIFT

Östermalmsgatan 81
114 50 Stockholm
Telefon 08-67 55 98
(måndag-fredag kl 10.00-13.00)

Myntkontakt:

Postgiro 42 30 50-4
Bankgiro 219-0502

Svenska Handelsbanken
Myntkontakt utkommer den 1 i
månaderna februari-maj och
september-december.
Prenumeration: helår 60:-

REDAKTION

Huvudredaktör

och ansvarig utgivare:

Lars O Lagerqvist

Söderårby gård, Vansö

152 00 STRÄNGNÄS

Telefon: 0152-200 79

Kontor: 08-63 07 70

Biträdande redaktörer:

Hans Franzén

Madeleine Greijer

Torbjörn Sundquist

Copyright:

Myntkontakt och respektive författare, vilka ansvarar för sakinnehållet i sina bidrag

ANNONSER

Bokning

G Lagergren

ENIGMAKONSULT

Telefon 08-99 41 60, 47 63 81

Annonspriser exkl. moms:

2 sidor (mittuppslag)	2 000:-
2:a omslagssidan	1 320:-
omslaget 4:e sida	1 650:-
1/1 sida (157×220 mm)	1 100:-
2/3 sida (104×220 mm)	770:-
1/2 sida (157×108 mm)	580:-
1/3 sida (50×220 mm)	410:-
1/4 sida (76×108 mm)	320:-
1/6 sida (50×108 mm)	220:-
1/12 (50×52 mm)	120:-

Sista materialdag:

Den 5:e i månaden

före utgivning

Heloriginalt.

manus och gärna skiss.

Sändes till Ordfront

Box 19504, 104 32 Stockholm

Annonser som ej är förenliga

med SNF:s, FIDEM:s och

AINP:s etik

kommer att avböjas

ISSN nr 0435-8245

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

Höstens program

OKTOBER

Fredag 2, Föreningsträff i lunchrummet på Historiska Museerna, Storgatan 41, Stockholm. 1:e antikvarie Tamás Sárkány berättar om medeltida ungerska mynt i svenska fynd.

Fredag 9, Avresa till Helsingfors.

Onsdag 21, kl 18.30 Föreningsträff kring antika mynt. Lokal: Historiska Museerna, Storgatan 41, Stockholm.

NOVEMBER

Onsdag 4, Föreningsträff hos Anders Frösell för att titta på mynt och litteratur. Tel 0758/345 32.

Onsdag-torsdag 11-12, Föreningens höstauktion. Historiska Museerna, Storgatan 41, Stockholm. Visning från kl 17.00.

DECEMBER

Torsdag 10, Liten julfest.

Årsset-samlare

1982 års världsmästerskapsmatcher i ishockey spelas i Finland. För att fira denna händelse utges ett 50-marksmynt, skapat av den välkände Raimo Heino. Upplagan blir 500 000 st.

Medlem som önskar få detta mynt tillsammans med det vanliga årssettet eller separat har att anmäla sig till SNFs kansli före den 1 december 1981.

Numismatiska Institutionen, Stockholm

Måndagsseminarierna i numismatik tog sin början den 21 september kl 10-11. Tyvärr var det inte möjligt att få med uppgifterna i vår tidning. På grund av professor Brita Malmers utlandsresa är det ett uppehåll i seminarierna under oktober. Nästa seminarium äger rum måndagen den 16 november kl 10-11 fm. Lokal: Sandhamngatan 52 A (buss 41 eller T-bana till Gärdet). Programmet kommer att meddelas i nästa nummer av MYNTKONTAKT.

Resan går till Helsingfors

När detta går i tryck finns det kanske några "efterslätrare", som inte varit ute i tid med sin anmälan till Finlandsresan nu i oktober (se almanackan ovan!).

Finns det en möjlighet, försöker vi hjälpa till. Ta kontakt med kansliet! Kanske det går att ordna.

K. C.

Observera

Stockholmsbesökare, som tillhör någon till Svenska Numismatiska Föreningen eller Nordisk Numismatisk Union ansluten förening, är alltid välkommen till Svenska Numismatiska Föreningens möten. Programdetaljer finns inspelade på föreningens automatiska telefonsvarare. (08/67 55 98)

Ständernas medalj 1792 över segern i Svensksund

Av TORGNÝ LINDGREN

Vi har här i vår tidskrift berättat, att Gustav III såväl vid 1786 års riksdag som vid den därpå följande 1789 års riksdag lät sin son kronprins Gustav Adolf, sedermera kung Gustav IV Adolf, undergå examen inför representanter för de fyra stånden och att ständerna till hufvudstämmande av dessa förhör bägge gångerna beslöt låta prägla medaljer (se MYNTKON-TAKT 1979 nr 8, s. 170 ff. resp. 1981 nr 3, s. 61 f. och nr 4-5, s. 81 ff.).

Efter 1789 års stormiga riksdag, då adeln genom kungens våldsmetoder tillfogades ett svårt avbräck i sin tidigare maktposition, dröjde det tre år, innan Gustav III kallade in ständerna till ny riksdag; den skulle hållas i Gävle, där den öppnades den 23 januari 1792. Även vid riksdagen i Gävle lät kungen bjuda in representanter för de fyra stånden att närvara vid ett förhör med kronprinsen, så att de skulle kunna förvissa sig om de framsteg i studierna, som tronarvingen hade gjort sedan sist. Denna nya examen ägde rum på eftermiddagen den 20 februari 1792. Statssekreteraren Elis Schröderheim berättar i sina anteckningar om Gävle riksdag, att ingen av adeln stannade kvar vid kungens *grand couvert*, den måltid som följde efter kronprinsens examen; detta gjorde kungen mycket uppretad.

Säkerligen väntade många, att ständerna skulle besluta, att även kronprinsens tredje examen skulle förevigas genom en medalj. "Men nu önskade kungen något verkeligare", skriver biskopen i Växjö Olof Wallquist i sina anteckningar från riksdagen i Gävle. Gustav III hade på ett eller annat sätt låtit förstå, att han önskade, att ständerna skulle bevilja en bröllopsgård att utbetalas ifall kronprinsen skulle gifta sig före nästa riksdag. Förslag om en sådan av kungen önskad bröllopsgård lades fram i prästståndet av Göteborgsbiskopen Johan Wingård. Han yttrade i ett memorial, att han inte skulle ha tvekat att även denna gång väcka förslag om en medalj, men som ständerna kanske inte skulle kallas in till riksdag, innan kronprinsen gifte sig, så föreslog Wingård en bröllopsgård att erläggas under tre år. "Man fann väl detta vara en be-

synnerlighet", fortsätter Wallquist, "då barnet ännu var blott 13 år och 4 månader; men saken var vanlig och kunde icke nekas, minst som omständigheterna nu voro". En liknande bröllopsgård hade beviljats av ständerna 1766 för dåvarande kronprinsen, sedermera kung Gustav III. - Det av Wingård framlagda förslaget om bröllopsgård bifölls genast av prästståndet och av borgarståndet. Adeln lade det först på bordet men biföll det dagen därpå med några förbehåll i fråga om betalningssättet. "Bönderne voro segare", skriver Wallquist. Det var först efter stark påtryckning och med uttryckligt villkor om viss lindring för de fattigare avståndet, som bondeståndet gick med på bröllopsgården.

Någon tredje "examensmedalj" blev det sålunda inte. Däremot beslöt ständerna vid denna riksdag att genom en stor medalj glorifiera Gustav III såsom den som hade fört de svenska vapnen till seger i slaget vid Svensksund.

Vid borgarståndets plenum den 20 februari 1792 upplästes utdrag av hemliga utskottets protokoll föregående dag med en redogörelse för statsfinansernas prekära läge. Den därvid framlagda finansplanen, som bland annat innebar avsevärd ökning av skatterna, bifölls av borgarståndet.

Omedelbart efter detta beslut men till synes utan samband med ärendet i fråga väckte riksdagsmannen för Karlshamn, brukspatronen Peter Johan Duvell förslag om en ständernas Svensksundsmedalj. Duvell, som var känd för sitt synnerligen rojalistiska tänkesätt, hade vid den närmast föregående 1789 års riksdag tagit initiativet till en borgarståndets medalj över Gustav III som tack för borgarståndets privilegier (se MYNTKON-TAKT 1981 nr 6, s. 115f). Duvells förslag om en ständernas Svensksundsmedalj hade följande lydelse:

"Det skulle vara öfverflödigt, att jag för detta uplysta stånd ville berättat alla de förmåner, som hela riket tillskyndades den 9de juli 1790 genom den välsignelse den Högste behagade tilldela svenske vapnen till vatten och land vid Svensksund

under vår store konungs och hjeltes eget höga anförande, och det bör vara häfdatecknaren och låftalaren förbehållit att i sin vidd berätta Gustafs storverk den dagen; men jag vågar i anledning af denne händelse hemställa, om icke herr borgmästaren och talemannen samt högtårade ståndet skulle anse sig värdigt att för de andre tvänne banquen garantande riks-stånden, ridderskapet och adeln samt präste-ståndet, proponera en medaille-slagning i guld och silfver öfver denne lycklige dag och till dess förevigande; att denne medaille blefve af det största slaget; att kostnaden häraf måtte af banquens medel bestridas och det vanliga antal i guld genom bancofullmäktige öfverlemnas till kongl. maj:t och det kongl. huset".

Riksdagsmannen för Västervik handlanden David Engeström yttrade, att borgarståndets talman, Stockholmsborgmästaren Anders Wallin, först borde ta reda på om kungen skulle med nådigt välbehag anse ett beslut om prägling av en sådan medalj, "emedan det kunde vara att förmoda", menade Engeström, "det kongl. maj:t i anseende till nu varande stats-brist och knappa penninge-tillgångar icke torde gifva nådigt bifall, att någon kostnad i detta ändamål användes".

Engeström (som inom parentes sagt i protokollen felaktigt kallas för Engström) hade varit bankorevisor 1788; han kan ha oroats av tanken på att bankens behållning av ädla metaller skulle minskas genom den föreslagna medalj-slagningen i guld och silver. Hans invändning mot en medalj till kungens ära kan också ha berott på familjeskäl: David Engeström var nämligen kusin till de kända oppositionsmännen Jacob och Johan von Engeström.

Men talmannen lyssnade inte på Engeströms invändning utan ställde proposition på Duvells förslag, som bifölls till alla delar. Riksdagsmannen för Marstrand titulärlagmannen Peter Ekström skulle i spetsen för en deputation underätta övriga stånd om borgarståndets beslut om en medalj över den svenska segern i slaget vid Svensksund.

Denna deputation besökte med-

stånden den 21 februari 1792. Då den kom tillbaka till borgarståndet, berättade Ekström, hur deputationen hade blivit mottagen. Hos adeln hade lantmarskalken lovat, att saken skulle tas under överläggning, "men de utlåtelse, som härvid på bänkarna blifvit fälde, förböde anständigheten att för protocollet uprepa". Från övriga stånd var bifall att förvänta.

På de övriga deputerades begäran blev det tal, som Ekström hade hållit inför adeln, uppläst och taget till borgarståndets protokoll. Det är intressant att se, hur Ekström vid detta tillfälle motiverade medaljen. Han yttrade:

"Årkjäsamt emot medborgaren, som här visat ett rättskaffens svenskt hjeltemod, angelägit om at lemna förtjensten den belöning som är möjlig, har borgareståndet med glädje omfattat detta medel för at resa den bortgångne krigaren en värdig gravvård, varaktigare än alle tårar, och för den återkomne visa dess kärlek, dess tacksamhet, samt för at gifva styrka åt tideböckerne, som komma at förvara åt efterkommanderne händelsen til verdens allmänna förundran.

Borgare ståndet har icke för ett ögnblick kunnat tvifla om högvälborne herr baronens och landmarsk^s samt höglofl. ridderskapet och adelns lika tänkesätt i denna fråga, hälst inom detta första stånd flere slagter torde häraf finna någon hugsvalelse öfver förlusten af sine fränder, de där med sin död beseglat vissheten derom, at Mannahejms^{*} hjeltar lefva i deras afkomlingar och at yberborers^{*} tapperhet förjäfves härmas af andre länders mästare".

Denna rekommendation av medaljen är ju helt tillrättalagd för adelns öron. Ekströms tal i prästeståndet och i bondeståndet finns bevarade i form av referat i dessa stånds protokoll.

De oanständiga utlåtelse, som Ekström sade att han hade hört vid besöket hos adeln, finns i varje fall inte tagna till adelns protokoll. Där står det endast, att sedan deputationen från borgarståndet hade gått, yttrade greve Adolf Ludvig Ribbing, att "som kostnaden af rikens ständers banque skulle komma at bestridas, så vore det i sin ordning och nödvändigt, at banco-utskottet öfver tilgången af medel först blefve rådfrågat". Adeln fann Ribbings erinran riktigt och beslöt därför, att

bankoutsottet först skulle höras i frågan.

Enligt referat i prästeståndets protokoll yttrade Ekström där, att vid övervägande av den heder och de fördelar, som riket tillskyndades den 9 juli 1790, då de svenska vapnen under kungens höga anförande beredde riket en säker och varaktig fred, hade borgarståndet ansett det vara rikets församlade ständer värdigt att åt framtiden bevara minnet av denna lyckliga dag genom en stor medalj; beslutet borde verkställas av bankofullmäktige och medaljen bekostas av banken.

Även inom prästeståndet förekom vissa invändningar mot den föreslagna medaljslagningen. Sedan borgarståndets deputation hade lämnat prästeståndet, yttrade prosten Daniel Ekerman i Furingstad, Linköpings stift, att han fann anledningen till den föreslagna medaljen "fägnande" men att han ansåg, att bankoutsottet borde tillfrågas, huruvida banken mäktade bestrida utgiften. Prosten Johan Kempe i Edsberg och Hackvad, Strängnäs stift, instämde.**

Utän att ta hänsyn till dessa invändningar ställde ärkebiskop Uno von Troil proposition på förslaget, "hvilket allmänt bifölls".

Också bondeståndet fick besök av borgarståndets deputation. Referatet i bondeståndets protokoll ger vid handen, att Ekström höll samma tal där som det han hade hållit i prästeståndet.

Det var närmast en ren vänlighet från borgarståndets sida att underätta även bondeståndet om medaljbeslutet, ty bondeståndet deltog inte i bankoadministrationen. Bondeståndet fattade heller inte något beslut om bifall men uttalade, att det var rikets ständer värdigt och hedrande att genom en medalj föreviga minnet av den för kungen och svenska stridsmän ärorika svenska segern vid Svensksund, vars lyckliga följder fäderneslandet hade fått erfaras.

Adeln gick också med på beslutet om medaljen utan reservation. Den 22 februari 1792 upplästes hos adeln ett utdrag av borgarståndets protokoll "angående medajllen på bankens bekostnad öfver slaget vid Svensksund". Adeln kunde nu inte göra något åt ärendet: "Ridderskapet och adeln tycktes väl i allmänhet önska, at banco-utskottet hade fått tillfälle at enligt ridderskapets och

adelns förra beslut öfver tilgången af medel sig utlåta, men som preste- och borgare stånden redan afgjort saken, så blef borgare-ståndets protocols-utdrag bifallit".

Märkligt nog beslöt prästeståndet den 22 februari för sin del, att förutom de för kungen och hans familj erforderliga guldexemplaren också 200 exemplar i silver skulle präglas.

Wallquist skriver i sina här ovan nämnda anteckningar från riksdagen i Gävle: "Öfver 1790 års bataille och seger i Svensksund beslöto ständerna, at en medaille skulle slås på bankuens bekostnad. Deremot förekom ingen villrådighet eller talan". Den undersökning, som vi nu har lagt fram, visar dock, att entusiasmen för medaljen inte var total.

Vid bankoutsottets sammanträde den 23 februari 1792 upplästes utdrag av borgarståndets protokoll den 20 februari angående ståndets beslut om en Svensksundsmedalj "af det största slaget". Bankoutsottet konstaterade, att såväl adeln som prästeståndet "enligt påskrifter å löparen" hade instämt till alla delar och att beslutet sålunda hade blivit rikets ständers beslut.

Bankoutsottet gav nu bankofullmäktige i uppdrag att anmoda vitterhetsakademien att föreslå "lämplig inscription och embleme å medajllen". Därefter skulle bankofullmäktige med all skyndsamhet låta grave- ra stamparna till medaljen och slutligen överlämna exemplar i guld av medaljen till kungen och drottningen ävensom till övriga medlemmar av kungliga familjen. – Prästeståndets nyss nämnda beslut, att utöver guldexemplaren också 200 exemplar i silver skulle präglas, finns inte omnämnt i bankoutsottets protokoll.

Detta nya medaljuppdrag anmälades till bankofullmäktiges protokoll den 5 mars 1792. Bankofullmäktiges ordförande kanslirådet greve Gustaf Fredrik Gyllenborg, den kända skalden, som tillika var ledamot av vitterhetsakademien, åtog sig att anmoda akademien att göra upp förslag till medaljen. Vid akademiens sammanträde den 13 mars fick akademiens sekreterare kanslirådet Gudmund Göran Adlerbeth i uppdrag att i samråd med "en eller annan" av de övriga akademiledamöterna lägga fram ett utkast.

Vid vitterhetsakademiens sammanträde den 27 mars 1792 presenterade Adlerbeth följande förslag:

Ill. 1. Medalj till minne av Gustav III:s kröning 1772. Gravör: Gustaf Ljungberger. Beskriven av B. E. Hildebrand: Gustav III nr 15. Kungl. Myntkabinettet. Foto (liksom 2-3): N. Lagergren, ATA.

han hade dessförinnan låtit lektorn Johan Murborg och prosten Carl Gustaf Nordin ta del av det.

"Första sidan. Konungens bröstbild med hjälm, namn och titel: *Gustavus III. D. G. Rex Svedicae*.

Andra sidan. Sverige förestäldt såsom en kvinna, stödd med vänstra handen på sin trekrönta sköld, hvaröfver hon sträcker en lagerkrans och med den högra fästade en clypeus votivus märkt med IX. X. Jul. MDCCXC på en columna rostralis eller pelare med därifrån åt sidorna utstående skeps stammar, sådan som de romare plägade upresa i anledning af sjösegrar och på deras monumenter och penningar plägar förekomma. Öfverskrift: *Debellatori Hostium Augusto*. Nedanskrift: *Pace parta Ordd. R. in Comitii MDCCXCII*."

Akademien gillade förslaget. Det skulle översändas till bankofullmäktige tillsammans med underrättelsen, "att den största storlek, hvartill skådepenningar under hans nu regerande m^{ts} regering blifvit slagne, är den 19:de eller sådan som kröningsmedaillen".

"Clypeus votivus" betyder votivsköld: hos romarna brukade små taylor, s k votivtaylor, hängas upp i templen enligt löften (på latin *vota*) till en gud såsom tack för räddning ur en svår situation. Genom dateringen den 9 och 10 juli 1790 anges, att votivskölden på medaljen är ett tack för segern i Svensksund, ty slaget pågick i själva verket två dagar: det var först den 10 juli, som det slutade med en avgörande svensk seger. "Columna rostralis" – egent-

ligen bör det vara columna rostrata – förklaras redan i texten: en kolonn prydd med erövrade skeppssnablar (på latin *rostra*). Medaljinskriften innebär är: "Sedan fred vunnits, tillägnade rikets ständer vid 1792 års riksdag fiendernas höge besegrare denna medalj". – Vi avbildar härintill den av vitterhetsakademien i detta sammanhang återopade kröningsmedaljen. (Ill. 1.)

Två dagar senare, den 29 mars 1792, avled Gustav III i sviterna efter den skottskada, som han hade tillfogats den 16 mars. När det i det följande talas om *kungen*, avses hans ännu omyndiga son och efterträdare Gustav IV Adolf. Den minderåriga kungens farbror, hertig Karl av Södermanland, var hans förmyndare och rikets regent.

Gyllenberg uppvaktade hertigen-regenten och presenterade det av vitterhetsakademien fastställda förslaget till ständernas Svensksundsmedalj. Efter vad Gyllenberg sedan berättade i akademien den 24 april hade hertigen därvid "låtit förstå", att han ansåg, att Gustav III:s huvud på medaljen borde prydas med en lagerkrans i stället för att bära hjälm, eller "casque", som hertigen skall ha sagt.

Vitterhetsakademien "fann all anledning vara att tillstyrka denna förändring, helst lagerkrantsen på ett mera uttryckande sätt afbildar en segervinnare än casquen, och hvilken senare blott blifvit vald i afseende på högstsäl. hans maj^{ts} kända laggranhet att ej under sina ögon låta prunkande ärebetygelser framkomma – ett skäl som efter denne store

konungs död nu mera icke borde gälla framföre sanningens och förtjänstens röst". Bankofullmäktige skulle underrättas om denna ändring.

Vid Gyllenborgs besök hade hertigen-regenten också tagit upp frågan om medaljens storlek, efter vad Gyllenberg sedan berättade vid bankofullmäktiges sammanträde den 30 april. Hertigen hade väl funnit 19:e storleken, d v s kröningsmedaljens storlek, "mycket applicable", men med hänsyn till ständernas beslut trodde han det "icke vara otjenligt, at storleken af banquens år 1768 slagne jubel medaille, som är den 21^{sta}, vid detta tillfälle antages". Bankofullmäktige ansåg sig då inte "böra underlåta" att bestämma 21:a storleken även för ständernas Svensksundsmedalj. – Vi avbildar härintill bankens av hertigen-regenten återopade jubelmedalj. (Ill. 2.)

Bankofullmäktigen och Stockholmsborgmästaren Anders Lidberg åtog sig att fråga Carl Gustaf Fehrman dels inom vilken tid han trodde sig kunna förfärdiga stamparna till medaljen, dels vad han begärde i arvode. Så vitt av bankofullmäktiges protokoll framgår var det över huvud taget inte på tal att överlämna arbetet till någon annan gravör än Carl Gustaf Fehrman. – Anders Lidberg var borgarståndets talman vid 1789 års riksdag och agerade då vid flera tillfällen i de medalj-renderen, som var aktuella vid nämnda riksdag.

Lidberg berättade den 7 maj 1792, att Fehrman hade förklarat, att han

Ill. 2. Medalj till minne av Rikets Ständers banks hundraårsjubileum firat 1768. Gravör Gustaf Ljungberger. Beskriven av B. E. Hildebrand: Adolf Fredrik nr 45. I Kungl. Myntkabinettet.

kunde ha stamparna färdiga inom sex månader och att han, med hänsyn till att medaljen var av ovanlig storlek, "i det nogaste" begärde 500 riksdaler specie i arvode.

Bankofullmäktigen kaptenen Adam Stålhammar – känd som en mycket aktiv medlem av riddarhusoppositionen under Gustav III:s tid

– ansåg, att 500 riksdaler specie var för mycket. I bankens handlingar hade han tagit reda på att Gustaf Ljungberger hade varit billigare: för stamparna till bankens jubelmedalj 1768 hade Ljungberger fått 333 1/3 riksdaler specie (se Nordisk Numismatisk Årsskrift 1942, s. 220 ff.) och för stamparna till ständernas medalj över dåvarande kronprinsens examen 1786 hade han erhållit 400 riksdaler specie. Stålhammar hade talat med bankens egen medaljör Johan Gabriel Wikman, "som jemväl gjort sig känd för mycken insigt och färdighet i konsten", och denne hade erbjudit sig att gravera stamparna till ständernas Svensksundsmedalj för 400 riksdaler specie.

Övriga bankofullmäktige påpekade, att Johan Gabriel Wikman ännu inte hade ägt tillfälle att visa prov på sin förmåga att gravera stampar till en större medalj. De ansåg sig därför "icke kunna undgå" att anförtro arbetet åt Fehrman och betala honom det begärda arvodet. Arvodet skulle emellertid inte betalas ut, förrän stamparna hade visat sig kunna "utan någon åkomma" begagnas till prägling av 20 exemplar av medaljen.

Enligt Fehrmans löfte skulle stamparna sålunda ha varit färdiga före utgången av november 1792, men i brev till bankofullmäktige den 10 december meddelade Fehrman, att det på kungl. myntet rådde "en total brist på dugeligt stål", vilket hade gjort det omöjligt att tillverka pålitliga mynt- och medaljstamper.

Kammarkollegiet hade emellertid lovat vidta åtgärder för att "med det första" få fram gott stål, och Fehrman försäkrade, att stamparna skulle vara färdiga före utgången av februari 1793.

Den 8 april 1793 visade Lidberg avtryck av stamparna. Bankofullmäktige fann dem till alla delar "nöjagtige" och gav order om prägling av sex exemplar i guld till den kungliga familjens medlemmar och tre exemplar i silver: de tre silverexemplaren skulle gå till kungl. myntkabinettet, till bankens eget myntkabinett och till Adlerbeth. Myntmästaren Olof Lidiin meddelade, att för varje guldexemplar krävdes 50 dukater specie; därför utanordnades 300 dukater specie ur bankens behållning. – Den 13 maj erhöll Fehrman sitt arvode, 500 riksdaler specie.

Vi avbildar härintill ständernas Svensksundsmedalj. (Ill. 3.)

Vid bankofullmäktiges sammanträde den 27 maj 1793 antecknades till protokollet, att fullmäktige under den 16, 19 och 20 i samma månad på rikets ständers vägnar hade överlämnat exemplar i guld av ständernas Svensksundsmedalj till kungen, änkedrottningen, hertigen och hertiginnan av Södermanland samt hertigen av Östergötland. Som prinsessan Sofia Albertina vistades utomlands, skulle det för henne avsedda guldexemplaret överlämnas till henne efter hennes återkomst; till dess skulle det ligga i förvar hos bankosekreteraren.

Kungl Myntkabinettet

Statens museum för
mynt-, medalj- och
penninghistoria

Narvavägen 13–17, 2 tr
Stockholm
(Buss nr 42, 44 och 69
till Historiska museerna,
tunnelbana till Karlaplan)

Utställningar: Svenska mynt
från 1000-talet till nutid,
Mynt från forna svenska
besittningar, Världens mynt
under 25 århundraden,
Sveriges medaljhistoria och
Medaljens konsthistoria

Museet

Tisdag-söndag 11–16
Måndag stängt

Besökstid: tisd 13–16

Postadress: Box 5405,
114 84 Stockholm
Tel: 08-63 07 70

Ill. 3. Rikets ständers medalj 1792 till minne av den svenska segern i slaget vid Svenskund 1790. Gravör: Carl Gustaf Fehrman. Beskriven av B. E. Hildebrand: Gustav III nr 83. I Kungl. Myntkabinetet.

1794 års bankorevisorer ansåg, att Carl Gustaf Fehrman hade fått ett väl högt arvode för stamparna till Svensksundsmedaljen. I sin berättelse yttrade de, att i händelse därefter någon medalj skulle präglas på bankens bekostnad all möjlig hushållning för banken måste iaktas: det hade inte undgått bankorevisorerernas uppmärksamhet, att det till Fehrman utbetalade arvodet för stamparna var mycket högre än det. "hvartill banquens egen medailleur erbudit sig at dem förfärdiga". I anledning av detta påpekande från bankorevisorerernas sida förklarade bankoutskottet den 8 maj 1800, att bankofullmäktige skulle "vid dylike hädanefter förefallande tillfällen jemte iakttagande af all möjlig hushållning dermed söka förena hvad banquens heder och anseende i alla fall fordrar" – en nog så svår balansuppgift för bankofullmäktige.

* Uttrycken "Mannaheim", *Manhem*, och "yberborer", förvrängning av *hyperboréer*, begagnas här i rudbeckiansk anda som beteckning-
ar för Sverige och svenskarna.

** Joh. Ax. Almquists uppgift, att även Wallquist på samma sätt skulle ha reserverat sig mot medaljen, är felaktig.

Om sk lokalmynt och annat skräp

I Yngve Almers och Ingemar Carlsons artikel om Sätters "provmynt" 1629 i förra numret (nr 6) av vår tidskrift läser vi i en not på sid 109 – 110 följande:

Under senare tid har man på en del orter gett ut sk "lokalmynt", som enligt särskilda överenskommelser skall gälla vid inköp i ortens affärer. I dessa fall är beteckningen mynt knappast korrekt, eftersom utgivarna ej har laglig rätt att prägla och distribuera mynt. Med sådana förstås ju betalningsmedel, som är allmänt gällande i ett land.

Våra dagars sk lokalmynt är inga mynt, det har de bägge kunniga författarna rätt i. Jag skulle bara vilja skärpa deras formulering "knappast korrekt" till "helt felaktig". Allt som ger sig ut för att vara någonting som det inte är, allt sådant bör brännmärkas.

Men på numismatikens bakgårdar finns det tyvärr mycket annat skräp, som i långa loppet kan utarma in-tresset för seriös numismatik. En vänlig själ har skickat mig ett exemplar av Jönköpings-Posten för den 22 augusti i år. Där kan vi läsa om den statliga PK-bankens tilltag att låta tillverka underliga presenter åt sina utländska gäster: jag citerar: "en kopia av världens första sedel, den Palmstruchska sedeln från 1661", "kopior av plåtmynt", "Sveriges mest makabra mynt, 'Blodsklippingen' i nyprägling". Hur kan ett statligt företag komma på en så-

Adressändring!

Använd postens adressändringsblankett, som du sänder till:

MYNTKONTAKT
Prenumerationsavdelningen
Essingestråket 27
112 66 Stockholm

dan idé?

För 160 år sedan avbildades Palmstruchsedeln i tidskriften Konst- och Nyhets-Magasin. Då jag i slutet av 1950-talet översatte och utredigerade A. Platbarzdis' arbete om Palmstruchska bankens sedlar, fick jag vid ett par tillfällen erfara, att sådana avbildningar fortfarande – nästan 100 år senare! – kunde lura samlare. Jag är rädd för att den statliga PK-bankens "kopior" inte heller är helt ofarliga för mindre erfarna samlare – säkerligen kommer någon sådan kopia att lura någon samlare någon gång.

Att låta tillverka dylika presenter är bara att kasta bort en massa pengar på skräp. Förmodligen omges presenterna med ett slags sken av att de är värdefullare än de är. Det är därför ett elementärt renlighetskrav, att den statliga PK-banken slutar med denna tillverkning.

Torgny Lindgren

Svenska mynt i Paris

I slutet av maj i år firade Svenska Klubben i Paris sitt 90-årsjubileum. Detta celebrerades på flera sätt, bland annat genom en utställning; man visade direktör Bernard Epifanics samling "Svenska mynt och medaljer 1250-1980". Denne har doktorerat i geografi vid universitetet i Paris samt åren 1965-66 studerat vid Kulturgeografiska institutionen i Stockholm, i vilken stad han började sin samling, som nu omfattar över 1 000 svenska mynt och medaljer. Han blev också medlem i SNF. Till yrket är han numera bankdirektör.

Som vän av Sverige har Bernard Epifanic funnit numismatiken vara det bästa sättet att återuppleva de stora regenterna i landets historia och att göra dem mera kända i Frankrike.

Prins Bertil och prinsessan Lilian deltog i vernissagen i Paris. På fotot ses prins Bertil i färd med att granska montrarna tillsammans med Nils Malmqvist, direktör för Svenska Klubben i Paris.

Foto: Ann-Marie Persson, Paris.

Antik- mässan i Borås 22-25 okt.

MYNT-SEDLAR-ORDNAR
MEDALJER-
SAMLAROBJEKT

TORSD-FRED 12-20
LÖRD-SÖND 12-18

BORÅSMÄSSAN-KYRKÄNGSGATAN

ULF NORDLINDS MYNTHANDEL AB

Nybrogatan 36 • Box 5132, 102 43 Stockholm

Telefon 08-62 62 61

KÖPER • SÄLJER • VÄRDERAR
MYNT • SEDLAR • MEDALJER
ORDNAR

Numismatisk litteratur

Medlem av Sveriges Mynthandlares Förening

Numismatiske mindesmærker efter et forsvundet folk

Af Kai Mogens H. Lång

Interesserede tyskstuderede, der tager germanistikken alvorligt kender uden tvivl Braunes "Gotische Grammatik", og har læst de transkriberede udtog af Wulfilas "Codex Argenteus" eller "Skeireins", og har sikkert undret sig over om der monstro skulle være andre reminiscenser efter de gotiske folk, end disse interessante tekststykker. Det er der faktisk også, thi vi har overlevet en række numismatiske objekter, resterne efter de gotiske stater. Især efterlod de visigotiske folk sig vægtige numismatiske mindesmærker, formentligt fordi deres statsdannelser var længerevarende end de ostrogotiske stammers statsorganisation. På den iberiske halvø har man fundet disse stykker.

Af lingvistiske årsager, ligheden mellem oldnordisk og de gotiske dialekter, som kendes fra ovennævnte tekststykker, måtte vel i grunden den visigotiske statsdannelse kunne tænkes at have påkaldt sig nordisk interesse. Desværre har en sådan endnu ikke udmøntet sig i noget numismatisk. Der er derimod en del spansk, portugisisk og fransk litteratur. Og i nyeste tid også tyske og engelske referencetekster.

Den visigotiske stat efterlod ikke tekststykker af palæografisk og lingvistisk betydning, men derimod nævnte numismatiske objekter, der endda er til stede i et omfang, der muliggør rekonstruktionen af det økonomiske system, handelsmønstre, dynastisk rækkefølge m. m. Alt sammen vigtige data til vurderingen af den visigotiske stat.

Som bekendt forsvandt visigoterne, såvelsom ostrogoterne, kun den kringgotiske folkegruppe holdt sig op til nyere tid. Derfor har numismatikken, sammen med den tekstorienterede palæografi den allerstørste vigtighed. Da germanistikken jo tager sig af de nu verdensberømte bibeloversættelser m. m., formentligt forfattet af den første gotiske biskop Wulfila, omkring 340, da var det måske en idé at diskutere de visigotiske mønter da disse nemlig ikke omfattes af germanistikens interesse, fordi inskriptionerne er på et

sprog, der falder udenfor germanistikken, nemlig latin.

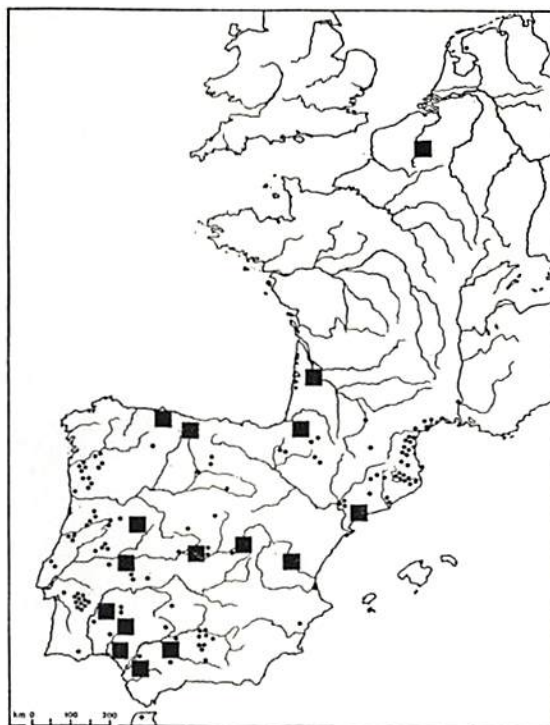
De første visigotiske mønter var deformationer eller overprægede byzantinske solidi. Disse dukker op i tiden efter det vestromerske riges fald i 476 og de visigotiske stammers endelige etablering navnlig på den iberiske halvø. Disse stykker lader sig vanskeligt datere, da de er uden inskription, der refererer til visigoterne, idet de alene har byzantinsk tekst, med deformationer der henfører til visigotisk brug, men alligevel udgør de indgangen til visigotisk numismatik og refererer fra deres brug til det økonomiske system i den visigotiske stat; derfor har navnlig fundstatistik interesse.

De første identificerbare visigotiske mønter dukker op efter den indledende solidusoverprægningsperiode, og kan henføres til regeringstiden under Leovigildus omkring 575, og tiden derefter. På den-

ne tid var det økonomiske system i den visigotiske stat etableret. Herfra kan begyndelsen af den egentlige visigotiske numismatik siges at være etableret.

Prægningen fortsætter da indtil omkring ca 710 under Achila, hvor de arabiske militære felttog destruerer den visigotiske stat. Der er altså en periode på ca. 135 år hvor der udgives mønter, med ca 20 møntherrer, altså de konger der regerer imellem ca 575 og 710. Heri er ikke medregnet den indledende periode med solidusdeformationer, da disse kun kan identificeres med visigoterne løseligt, og med nogen usikkerhed, man ved ikke hvilke konger der deformationer, præcist.

I de nævnte ca 135 år har man imidlertid udmærket rede på møntudgivelsen og kan ved hjælp af fundstatistik rekonstruere udgivningssteder og handelsveje. Endvidere kan der opstilles en dynastisk

Fundsteder for visigotiske mønter imellem år 575 og år 713, almindelig spredning i økonomiske aktivitetsområder. Cirkel betegner isolerede fund, og firkant visigotiske møntskatte.

liste og kronologi – eller en sådan kan bekræftes. Problemet forfalskninger er her som ved andre numismatiske sjældenheder mærkbar, og man bør være omhyggelig når man præsenteres for visigotiske mønter.

Der er publiceret en lang række gode beskrivelser af de visigotiske mønter, så tidligt som i 1648 nævner en italiensk numismatiker disse og denne, D.A. Agostini, refereres også af den store numismatiker Alois Heiss i det banebrydende værk "Description générale des monnaies des rois wisigoths d'Espagne", Paris 1872. Senere er der kommet gode fremstillinger, og katalogerne for Museo Arqueológico Nacional, Madrid og andre sydeuropæiske museumskataloger rummer de fleste visigotiske mønter.

Netop den visigotiske tid på den iberiske halvø er noget uklar med store lakuner i vor viden. Selve etableringen af den visigotiske stat er lidet kendt. Men det er kendt at staten etableredes i Gallien, nord for Pyrenæerne, og af frankerne definitivt trængtes syd for disse bjerge, og alle mønterne er da udgivne i disse egne, men cirkulerede også i Gallien. Kulturelt assimileredes visigoterne af den fællesromanske kultur, hvilket ses på mønterne; de bærer latinske bogstaver, og ikke det af Wulfila skabte gotiske alfabet. Efter udgravningerne af visigotiske gravpladser kan bosættelsen især lokaliseres til det centrala Castilien med hovedstad i Toledo, efter Leovigildus, hvor monarkiet restaureres, møntvæsenet ordnes, hvilket numismatikken viser med selvstændige udgivelser, og Eurics lovcodex revideres. Dette redigeres igen af Recesvinthe omkring 654. Da goterne oprindeligt var arianere kom der en konvertering til den romanske kristendom, af politiske grunde under Hermenegilde. Den officielle konversion kom ved et concil i Toledo 589, og kirken intervenerede endda i kongevalget. Visigoterne er nu assimilerede. Møntserien er da også udpræget romansk, alene kongenavnene er gotiske. Og de visigotiske mønter var lokalmønter, der næppe cirkulerede almindeligt udenfor de visigotiske territorier, kun i mindre omfang er fund gjort udenfor disse. Til gengæld er skattefundene på den iberiske halvø talrige, og en livlig handelsomsætning kan konkluderes.

Visigotisk solidusbroche, fundet ved Dover i Kent, udstillet i salen for middelalderen i udstillingsskab nr. 39. Beskrevet af V.I. Evison "The Dover Rune Brooch" i *The Antiquaries Journal* vol. XLIV, 1964, side 242-245. samt i vol. XXXIX, side 242-245 1965 "The Dover, Breach Downs and Birka Men".

Mønt fra 586-601, fra Reccaredus's tid, slået i Tarracona, fundet i forladt landsby under landbrugsarbejde.

Skønt oprindeligt solidusefterligninger, kom de visigotiske møntserier til at udgøre originale udgaver, og skønt der er uenighed om hvornår udgivelserne begyndte, nogle ansætter udgivelsernes start til 418 i Toulouse, senere Narbonne, idet man attribuerer de fundne uregelmæssige og bevidst undervægtige solidi i denne tid til visigoterne. Det er dog usikkert. Imidlertid nævner Lex Burgundiorum fra ca 517 at de gotiske konger siden Alaric havde udgivet mønter, måske de identificerede undervægtige solidusefterligninger. Et andet kriterium for attribuering af solidi til visigoterne er det omvendte V som findes på visse objekter. Først med Leovigilde kommer skikken at gravere udgiverkongens navn på mønten frem. Derfor har jeg benyttet denne konges tid som start på den visigotiske udgivningsperiode, selvom der må have været udgivet serier før, men p.g.a. usikre attribueringskriterier har jeg set bort fra disse i kalkuleringen af udgivningsperioden, idet alene indgraveringsskikken sikrer en korrekt attribuering. Dermed fås de ca. 135 år, selvom den burgundiske kilde antyder snarere et længere tids-

rum, kun betydning af den periode hvor sikker attribuering kan finde sted. Vægten varierede fra 1,31 gr. under Tulgan, til 1,50 gr. under Chinasvinthe og ned imod 1,25 gr under Wamba, Ervige frem til Wittiza. Under Rodrigue og Achila fås igen 1,43 gr. Der er forskellige varianter, på grund af den ufuldstændige teknik, der ligner den merovingiske fra samme tid. Påvirkningen fra byzantinsk møntvæsen m.h.t. stil og gravure er klar.

Efter det visigotiske riges fald kom der en periode med ommadernes imitationer af de visigotiske mønter, og en cirkulation af visigotiske mønter i den nordlige del af halvøen frem til ca 1200 i Asturien. De arabiske efterligninger er sjældne og bar latinsk skrift. En indflydelse på reconquistadorernes mønter efter år 1000 menes ligeledes påvist, idet inskriptionen Dux Inclitus er visigotisk efter sin brug, skønt latin.

Der findes et berømt brev fra ostrogoteren Theoderic til administratorerne i Hispania Ampelius og Liberius, som protesterer mod misbrug i de mønttilvirkende virksomheder. Ellers er der meget få kilder om selve tilvirkningen.

Der er talrige skattefund, og der er fra sådanne større fund og enkeltmønter at kundskaben om de visigotiske mønter især daterer.

Nævnes skal La Capilla, Mauleon, La Grassa, Bordeaux, Toledo, Abusejo, og analyser af dette fundmateriale efterlader fremragende viden. I det femte århundrede prægedes solidusefterligninger i guld; disse kan dog kun med usikkerhed attribueres til visigoterne. Senere småmønter i sølv. Med Leovigildus ophører solidusefterligningerne; i Iberien dominerer de visigotiske sølvmønter. Disses vægt og valør varierer noget som nævnt.

Visigotiske mønter i sølv træffes vidt omkring i fund: helt til Frisland og Kent i nord, og meget tidligt. Nævnes bør den såkaldte runebroche fra Kent.

Omkring år 580 sker der et ophør af cirkulation af visigotiske efterligninger nord for Pyrenæerne, og de merovingiske mønter er nu enerherskende der, ligesom der syd for Pyrenæernenukancirkulerer visigotiske mønter i sølv. Som nævnt begynder de sikkert attribuerbare mønter med visigotiske navne i denne tid. Det visigotiske møntvæsen er sikkert etableret og enerådende i statsområdet, indtil Tariq i 711 militært ændrer magtforholdet. Derefter kommer de tidligere nævnte arabiske efterligninger af de visigotiske sølvmønter med latinsk skrift, og derefter de kufiske indskriftsmønter.

Imidlertid er der så langt mod nord som i Skåne fundet visigotiske mønter, dog er mængden aftagende efter ca 600. Udgivelsen af mønter foregik systematisk indtil Tariqs indfald og sejr i 711 og fortsatte derefter under Achila på den nordlige del af den iberiske halvø. Efter Ardo ophører staten med at eksistere. Cirkulationen af visigotiske mønter ophørte som nævnt ikke med staten, men fortsatte lang tid endnu idet man har fund med blandede arabmønter og visigotiske mønter. I de kristne riger på den nordlige del af halvøen fortsatte de visigotiske mønter lang tid indtil de blev erstattet af senere udgivelser. Nye guld- og sølv- mønter udgaves i Galicien ikke før i slutningen af det elvte århundrede og i Asturien og León ikke før i midten af det tolvte århundrede, og derfor fortsatte de visigotiske sølvstykker cirkulationen. Især i Asturien fortsatte de visigotiske mønter i et

refugium og fortsatte cirkulation langt op i middelalderen efter visse dokumenter.

De visigotiske møntsystemer omfatter solidusefterligningerne i guld, der er usikkert attribuerbare, og de sikkert attribuerbare sølvstykker. Pengevæsendet var dog i teorien hele tiden ligesom det romanske baseret på guld, men der prægedes kun sølvstykker og solidus var kun en regneenhed.

For nordiske læsere har visigoterne interesse, fordi man i hvert fald sprogligt kan finde forbindelsespunkter til Norden, da de visigotiske dialekter, der hører til de nu uddøde østgermanske sprog, står nordisk ursprog nærmere, end vestgermansk. Man har derfor undertiden turdet drage konklusioner i retning af nordisk descendens, idet man fremhæver nærligheden med Götaland, Gotland, etc. Dette er dog usikkert, idet netop folkevandrings-tiden viser lingvistiske mærkværdigheder.

Desværre har der ikke været nogen rig nordisk litteratur om de visigotiske mønter. Noget man kunne have ventet.

Dynastisk rækkefølge

395-410	Alaric I.
410-415	Athaulf
415	Sigeric
415-419	Wallia
419-451	Theodoric I.
451-453	Thorismond
453-466	Theodoric II.
466-484	Euric
484-507	Alaric II.
507-526	Theodoric den store
507-531	Amalaric
531-548	Theudis
548-549	Theudisclus
549-554	Agila
551-567	Athanagilde
567-571	Liuva I.
568-586	Leovigilde
579/80-584	Hermenegilde
586-601	Reccarede I.
601-602/03	Liuva II.
603-609/10	Witteric
609/10-612	Gundemarus
612-621	Sisebut
621	Riccarede II.
621-631	Suinthila
631?-633	Iudila
631-636	Sisenand
636-639/40?	Chintila
639-642	Tulgan
642-649	Chindasvinthe
649-653	Chindasv./Recesv.
653-672	Recesvinthe

672-680	Wamba
680-687	Ervige
687-695	Egica
692-693	?Suniefred
695-702	Egica/Wittiza
702-710	Wittiza
710-711	Rodrigue
710-713	Achila
713-720	Ardo (Tarraconaise)

Bibliografi:

- Barral i Altet, Xavier*: "La Circulation des Monnaies Suèves et Visigothiques" Deutschen Historischen Institut, Paris, Artemis Verlag, München 1976.
- Braune, Wilhelm*: "Gothische Grammatik", Tübingen 1880
- Campaner Y Fuertes, A.*: "Indicador Manuel de la numismática española". Palmade Mallorca, 1891.
- Claude, D.*: "Adel, Kirche und Königtum im Westgotenreich", Sonderband 8, Sigmaringen 1971
- Dahn, F.*: "Die Könige der Germanen" V-VI, Würzburg 1870-71
- Floréz, H.*: "Medallas de las colonias, municipios y pueblos antiguos de España hasta hoy no publicadas, con las de los reyes godos" t. III, Madrid 1773
- Heiss, A.*: "Description générale des monnaies des rois wisigoths d'Espagne". Paris 1872
- King, P.D.*: "Law and Society in the Visigothic Kingdom". Cambridge Studies in Medieval Life and Thought, 3rd ser. V. Cambridge 1972
- Miles, G.C.*: "The Coinage of the Visigoths of Spain, Leovigild to Achila II" (Hispanic Numismatic Series, 2.) New York 1952
- Zeiss, H.*: "Die Grabfunde aus dem spanischen Westgotenreich". Berlin-Leipzig 1934.

KARLSKRONA MYNTHANDEL

Lennart Bertilsson
Hantverkargatan 11
371 35 KARLSKRONA

KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER

Öppet månd-fred 10-17
tel 0455/81373

Förfalsknings- rapport nr 7

Johan III. 3 mark 1590. SM 43.
Vikt: 21,49 g. Rätt vikt: 18,58 g.

Det falska exemplar, som uppvisats för Kommittén mot myntförfalskningar, har en avrundad kant, olik de äkta myntens. Vidare förekommer en del detaljfel, t ex vad beträffar rosorna i omskriften samt lejonets krona. Lejonet på frånsidan är fö också något diffust.

S.B.

FALSK

(7)

Förfalsknings- rapport nr 8

Gustav II Adolf. Riksdaler 1619. SM 28.
Vikt: 27–28 g. Rätt vikt: 29,25 g.

Denna kopia är gjuten. Gjutspår syns på flera ställen i ytan. Originallet som kopian framställs efter har varit hängt (se bild). Inristningar i fälten förekommer också. Dessa har ibland slipats bort.

S. B.

ÄKTA

(7)

"Yeoman" och "Craig" försvinner

Samlare av moderna mynt har länge använt dessa böcker, som på 1950-talet ersatte Wayte Raymond. Nu skall emellertid Yeomans "Modern World Coins" och "Current Coins of the World" samt Craigs "Coins of the World 1750–1850", citerade i otaliga kataloger, upphöra. Därmed har "telefonkatalogen", dvs Krause-Mishlers "Standard Catalog of World Coins" (Krause Publ., Iola, Wisconsin) tydligen vunnit slaget. Western Publ. Co i Racine, Wisconsin, som utgivit "Yeoman" och "Craig", fortsätter dock med sina USA-kataloger.

LLI

FALSK

(8)

ÄKTA

(8)

NYBÖRJARSIDAN

Från detta nummer kommer MYNTKONTAKT/Svensk Numismatisk Tidskrift att innehålla en avdelning, som vi döpt till "Nybörjarsidan". Den riktar sig alltså inte till erfarna samlare och mångåriga medlemmar i SNF, utan till dem som nyligen prenumererat på tidningen eller köpt ett lösnummer, därför att de börjat intressera sig för mynt eller andra numismatiska objekt. Redaktören inleder här med några allmänna synpunkter; i kommande artiklar skall samlare och andra belysa ämnen som vi hoppas är intressanta för den som känner sig oerfaren på de ibland svårtrampade stigar, som leder till kunskaper i och intresse för vår hobby.

All vår början...

Det finns många anledningar till att en människa börjar att samla – hos somliga tycks det nästan vara en instinkt. Många får intresset redan som barn och hur det går till berättar Ernst Nathorst-Böös i kommande nummer av tidningen i höst. Andra åter kanske vill ägna sysslolösa timmar åt en lärorik hobby; det har hänt, att man först som pensionär fått intresse för numismatik. Själv korresponderade jag på 60-talet med en f.d. överläkare, som hade arbetat 18 timmar om dygnet på sitt sjukhus och så plötsligt var utan något att göra; han kastade sig då över mynten, fick inom kort ihop ett par specialsamlingar och började läsa om dem, undra och teoretisera. Inom några år var han en inte oöven amatörforskare på så olika områden som Gustav V, överpräglingar på 1700-talsmynt, ryska mynt, nödmynnten... Andra återigen – en minoritet – har mer pengar än de kan göra av med och önskar placera dem i värdebeständiga föremål.

Vilkendera kategori Du än tillhör, käre nybörjare – den med ekornmentalitet, den som är specialintresserad, den som vill fylla ut sin fritid eller den som vill placera sina pengar – är Du nog i behov av ett eller annat råd. Mynten har en historia som täcker mer än två och ett halvt årtusende, medaljer och polletter har funnits sedan 1400-talet, sedlar sedan 1600-talet (Kina sedan medeltiden)... Det är mycket att hålla reda på!

Kunskaper

Förr i världen, när samlandet var förbehållet en mindre krets – kungliga, högadel, mycket förmögna affärsmän – kunde det hända, att man anställde sin egen bibliotekarie, sin

egen museichef, som fick stå för såväl inköp som katalogisering och som besatt de nödiga kunskaperna. Det är inte många idag, som har råd att betala andra för att besitta det vetande, som man själv saknar. Därför blir mitt första och främsta råd till alla blivande samlare: skaffa Dig litteratur, läs facktidningar! Är man villig att kanske lägga ner några tusen kronor varje år på sin hobby, är det löjligt att inte offra ett par hundra på böcker och en populär tidning. Specialiserar man sig från början på ett visst ämne, det må vara antika mynt, världens mynt i dag, polletter från hembygden, medaljer över vetenskapsmän, inflationssedlar, Bernadotte-dynastin eller någon annan av de hundratals möjligheterna, är det minst lika oumbärligt att ha stöd i kataloger – för att inte tala om hur mycket roligare och meningsfullare hobbyn blir, när man vet något om sina objekt. Det är också lättare att undgå det dystraste av öden – att köpa något som är falskt eller grovt övervärderat.

Andra hjälpmedel

Förr var det väl vanligen så, att samlaren började med några blandade mynt i en ask och slutade med ett eller flera präktiga skåp, där hans – eller mycket sällan hennes – objekt låg i vackra rader på brickor eller i rutindelade lådor. Av flera skäl är det inte så många som lägger upp sin samling på det sättet. För det första blir det svårt att transportera dyrgriparna, för det andra är det desto lättare för en inbrottstjuv att lägga sig till med dem, för det tredje kan det vara svårt att få tag på stora myntskåp (och som dessutom helst bör vara en prydnad för hemmet). Tyvärr är inte längre myntsamlingar inräknade i hemförsäkring till mer

TB MYNT HB

U. Thimberg R. Berglund

K Ö P E R B Y T E R S Ä L J E R

MYNT & TILLBEHÖR
LITTERATUR

Erstagatan 14
116 36 Stockholm
Tel. 08-41 01 33

Öppethållande:
Vard. 10-18
Lörd. 10-13

än 2 000 kr värde (men däremot medaljer). En specialförsäkring kan givetvis ordnas, men många föredrar praktiska väskor eller album, som man kan ta med till banken. Givetvis kan man också skaffa sig värdeskåp och tjuvlarm, om samlingen så småningom kommer upp i ett värde som berättigar detta. Vi skall i ett kommande nummer mera detaljerat ta upp alla dessa aspekter på förvaringen – plast kontra trä, fack och värdeskåp, försäkringar m m.

Behandling

Ett oumbärligt redskap är luppen – eller förstoringsglaset. Det bör man skaffa genast. Men inte alla mynt ser ut som nya, gunås, de kan vara överdragna med tjocka lager av ärg eller annan beläggning. Det kan vara frestande att fuska i myntkonserverns yrke. Låt mig berätta en sedelärande historia från mina första år i numismatikens tjänst. Vid den tiden arbetade överstelöjtnant Georg de Laval som Svenska Numismatiska Föreningens auktionsförrättare och han fick låna arbetsbord i Kungl Myntkabinettets magasin. Dit kom ett ungt par som skulle gifta sig och

undrade om det kunde löna sig att sälja den blivande brudens nyligen avlidne morfars riksdalserie (Gustav Vasa-Karl XV med undantag för Sigismund), som mormor skänkt dem. Jo, det skulle nog gå bra, menade de Laval. Nästa dag infann de sig med mynten – tyvärr hade mormor, som tyckte de såg svarta och otäcka ut, gått över dem alla med Häxan putsmedel och putsduk. "Där putsade mormor bort 7 000 kronor", sade de Laval med sin högljudda röst, som hördes väl bakom skåpraderna. Det var ganska riktigt – de hade varit värda ca 14 000 efter dåtida priser och det blev 7 000, trots att C G Hesselblad bemödade sig med en ompatinerings. Så mitt råd om rengöring blir: låt bli! Ätminstone tills Du lärt Dig något. Inom kort skall vi berätta litet om vad samlaren kan våga göra själv och vad han bör lämna bort till experter.

Kvalitetssättning

Och därmed är vi inne på ett annat ämne – kvalitetssättning, dvs gradering av nötningar m m. Det kan vålla oenighet även bland ganska erfarna experter, så hur är det inte för nybörjaren? En enkel tumregel är: ett mynt i högsta kvalitet (0 i den svenska skalan) skall se ut som om det kom direkt från Myntverket, frånsett eventuell patina. Tror Du att Du har ett fint mynt från Oskar II? Skaffa Dig ett set ocirkulerade mynt från Myntverket och lägg det bredvid. Är det lika oslitet, varje hårstrå synligt osv? Då kan det vara en "nolla". Även detta ämne skall vi berätta mer om i kommande nummer, liksom om den besvärliga frågan om *sällsynthet* kontra *samlarvärde* – de hänger nämligen inte helt ihop.

LLt

Kungl Myntkabinettet

OKTOBER

söndag 18 kl 11.00–16.00 VIKINGATIDSMYNTENS DAG

1:e antikvarie Lars O Lagerqvist, antikvarie Elsa Lindberger och antikvarie Bengt E Hovén håller korta föredrag och demonstrationer kring de utställda mynten i Historiska museets utställning Vikingarna. Närmare informationer i dagspressen under rubriken MUSEER.

NOVEMBER

torsdag 5 kl 19.00

Antikvarie Gunnel Werner: Myntkonservering – teknik och etik. Efter föredraget ges tillfälle till diskussion. Kungl Myntkabinettet, Storgatan 41.

Nordisk numismatisk union

höll, som meddelats i MYNTKON-TAKT 1981:3, sitt stadgeenliga styrelsemöte den 9–10 maj i Helsingfors och Åbo. De allvarliga förhandlingarna, som bl a rörde Nordisk Numismatisk Årsskrift, klarades av under lördagen och i den gemensamma kompromissens tecken lyckades man lösa alla problem. Ett mera utförligt referat inflyter i Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad, dit de särskilt intresserade hänvisas.

De finska arrangörerna – Numismatiska Föreningen i Finland och Numismatiska Föreningen i Åbo, den senare under gästfri medverkan av Kultatelliosuus Oy – visade sig vara precis så charmanta värdar som styrelsen vant sig vid sedan många år. De deltagande fick en till styrelsemötet särskilt slagen medalj (se bilden), där fransidan är nygraverad. Den har slagits hos Tillanders i Helsingfors. Inte heller är det

ta för första gången – så skedde även vid unionsmötet 1968 (se A. Laitakari: Suomen mitalit 1936–1968, Helsinki-Tapiola 1969, nr 1004). Åtsidan med det finska lejonet är ritad av framlidne Gustaf von Numers, framstående heraldiker, och har använts av NF i Finland vid tre tidigare tillfällen, bl a medaljen till finska guldmyntfotens 100-årsjubileum, fransidan har M. Honkanen – konstnärlig ledare hos Tillanders – som upphovsman. Upplaga: 30 silver, 75 brons.

Besök i Åbo på söndagen avslutade styrelsemötet. Efter ett nyttigt besök i den nyssnämnda medaljfirmans moderna lokaler återgick man till forna tider på Åbo slott, som efter salut från sina åldriga kanoner visade sig från sin mest kulinariska sida – en förnämlig lunch (eller låt oss hellre använda det äldre ordet middag i dess egentliga betydelse) i drottningssalen.

LLt

Nordisk Numismatisk Unions styrelsemöte i Finland 1981. Bronsmedalj. Foto Gunnel Jansson, ATA.

MALMÖ MYNT-HANDEL AB

Kalendergatan 9
211 35 Malmö
Tel 040/11 65 44

Köper och säljer
mynt och medaljer
Tillbehör

Medlem i Sveriges Mynthandlars Förening

FRÅGE-SPALTEN

Auktion 19

OBS! Ändrad datum

Lördagen den 5 dec

i Polhemssalen Ingenjörshuset
Malmskillnadsgatan 48
mitt emot vår affär.

Samma dag håller vi även

Auktion 20

omfattande första delen av
Dr Åke Grenholms Samling
av i huvudsak personmedaljer.
De flesta medaljerna kommer att
vara avbildade i katalogen.
Katalogerna kostar 20 kr/st och
fås enklast genom att sätta in
motsvarande belopp på
postgiro 702686-7

Material till Auktion 19 mottages
tom den 10 oktober.

Hirsch Mynthandel AB

Malmskillnadsgatan 29
111 57 Stockholm
tel 08-11 05 56

Gör oss ett besök och
se vårt omfattande lager
av mynt, ordnar, medaljer
och gamla aktiebrev.
Dessutom utensilier och
litteratur för dessa samlar-
områden.
Listor skickas på begäran
över litteratur och utensilier.

Medalj För berömliga gerningar i guld av 8:e storleken, tilldelad George Frederick Charles (se Frågespalten här nedan).

Fråga:

Jeg er i besiddelse af en svensk guldmedalje, 31 mm, Carl XV "FÖR BERÖMLIGA GERNINGAR", tildelt en englænder George Frederick Charles.

1. Tildelt för hvilken handling?
2. Hvilket år har han modtaget den?
3. Hvor mange er der præget eller uddelt under Carl XV i denne størrelse?

Tim Eriksen, København

Svar:

På frågorna 1 och 2 får vi ett utförligt svar genom följande officiella notis i Post- och Inrikes Tidningar för den 5 juni 1867:

"Sjöförsvars-departementet.
K M:t har, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med ett af Dess Beskickning i London efter samråd med Svensk-Norska Generalkonsuln derstädes afgifvet förslag, behagat i nåder tilldela nedannämnde i England bosatte personer, hvilka vid ångkorvetten "Orädds" strandning den 3 December 1866 i närheten af staden Rye å Engelska kusten på ett mera framstående sätt utmärkt sig vid bergningen af fartygets besättning och inventarier eller eljest biträdt fartygschefen, följande vedermälen af dess nådiga välbehag öfver deras vid ömförmälda strandningstillfälle ådagalagda hedrande verksamhet, nämligen:

ett exemplar i guld af medaljen af 8:e storleken med inskrift: "För berömliga gerningar" å Staffcommander i Engelska flottan George Charles, samt af samma medalj i silfver af 12:e storleken åt Chiefboatmen in charge James Haigs och Thomas Billet, 2:nd Class Chief Officers Thomas Webb och Francis Bonnes, Boatman James Russel samt Fiskrarna Twosing Richardson och John Southerden, hvar sitt exemplar, och af 8:e storleken åt Chiefboatmen in charge James Summer, Richard Treleaven och John M:c Gill, likaledes hvardera ett exemplar; alla dessa medaljer att i högblått band med gula kanter bäras å bröstet;

4 marinkikare, försedda med lämplig inskrift, åt vice Konsuln i Rye A B Vidlers bolagsman W F Billingham, förbemålde Haigs och Webb samt Landtbrukaren John Surley, en hvardera; äfvensom ett belopp af 72£ 10 sh. sterling, att, på tillika bestämdt sätt, fördelas emellan 47 namngifna personer."

Fråga 3, hur många "För berömliga gärningar" i guld av 8:e storleken (=31 mm) som utdelats under Carl XV, är svårare att besvara. Under årens lopp har jag excerperat notiser om medaljutdelningar i Posttidningen. Mina excerpter är tillräckligt många för att ge en god bild av utdel-

ningsprinciperna, men de är inte fullständiga. Jag har antecknat följande utdelningar av "För berömliga gärningar" under åren 1860-1872: i guld av 8:e storleken 6 exemplar, i guld av 5:e storleken 21 exemplar, i silver av 12:e storleken endast de 7 exemplar, som omtalas i notisen här ovan, i silver av 8:e storleken 30 exemplar.

Med allenast två undantag var mottagarna av "För berömliga gärningar" män: de skulle bära sina medaljer i högblått band med gula kanter på bröstet. I samtliga fall utom två utdelades medaljerna såsom belöning för räddning av medmänskors liv.

De sex av mig kända exemplaren av "För berömliga gärningar" i guld av 8:e storleken utdelades:

1860 till övermaskinisten, brittiska undersåten *W Ging*;

1861 till kadetten *C G M Broman* och till danska fiskaren *Anders Carlsen*; om Anders Carlsens medalj, som nu finns på Frederiksborgs slott, se min artikel i NNUM 1951, s 40 ff.

1864 till demoiselle *Charlotta Christina Wennberg* "för under en längre följd af år inom hufvudstaden utöfvad verksamhet till fattiga sjukas eller eljest nödlidandes understöd samt föräldralösa barns vård"; hon fick sin medalj "att vid rosett i blått band å bröstet bäras";

1865 till fyrmästaren *H P Berg* och 1867 till *George Frederick Charles*.

Den andra kvinnliga mottagaren av "För berömliga gärningar" var barnpiggen *Mathilda Fjernström* i Göteborg. Hon fick 1864 medaljen i silver av 8:e storleken "att i kedja af silver bäras om halsen".

Klockaren *Johan Petter Malmqvist* fick 1861 "För berömliga gärningar" i guld av 5:e storleken för att han dels en längre tid på ett berömvärt och hedrande sätt hade tjänstgjort vid hovförsamlingen, dels "under en följd af år i sitt hem beredt en tillflyktsort för fattiga och värlösa barn".

Tim Eriksen har haft vänligheten att tillställa MYNTKONTAKT ett utmärkt foto av medaljen: det återger vi här ovan.

För belöningsmedaljforskningen är det värdefullt att få tillfälle att studera ett så välbevarat exemplar av en sällsynt belöningsmedalj, som vi har möjlighet att datera exakt. Tim Eriksen meddelar, att till och

med originaletuiet är bevarat. Särskilt glädjande är det att upphängningsanordningen är intakt, jfr min artikel i NNUM 1956 nr 4, s. 85 ff., särskilt T. G. Appelgrens redogörelse i not 1 å s. 86.

Torgny Lindgren, Uppsala

GYNNA MYNTKONTAKTS ANNONSÖRER

Fråga:

Efter att ha med intresse läst artiklarna i MYNTKONTAKT nr 1 och 2 om Gustav II Adolfs likfärdsmynt, tillåter jag mig att i detta sammanhang sända ett foto av en ensidig (ihålig) gjuten bronsmedalj med konungens porträtt. Jag har förgäves sökt utforska när och hur den tillkommit; förfrågningar på olika håll har bara gett negativa resultat. Kanske är det ett unikum?

*Josef Hackl
Fürth*

Svar:

Red. ber MYNTKONTAKT:s läsare noga betrakta denna bild - kanske de kan komma med ett uppslag. Det finns ju otaliga porträtt av Gustav II Adolf - målningar, kopparstick, vaxpousseringar och medaljer m. m., men många av dem återgår på gemensamma förlagor, "huvudtyper" skulle man kunna säga. Som sagt, alla uppslag mottas!

HÅKAN WESTERLUND

Mynthandel

**KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER**

*Spec. sedlar
Betalar bra för sedlar
före 1930*

Vasagatan 42
111 20 STOCKHOLM
Tel. 08/11 08 07

Uppgrens

MYNTHANDEL

RENSTIERNAS GATA 29 TEL. 08-44 82 81
BOX 11080 • 100 61 STOCKHOLM

**KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER**

Öppet vard 10-17
Lunch 13-14
Lördagar stängt

Medlem i Sveriges Mynthandlars Förening

Boknytt i vårt bibliotek

I nr 6/1980 av Myntkontakt redovisades några nyförvärv till SNF:s bibliotek. Det kan vara på tiden att ånyo fästa medlemmarnas uppmärksamhet på dess förekomst genom att nämna några nya bokförvärv.

Abel: Carl Milles. Form, idé, medaljkonst.

Danefæ. Festskrift till drottning Margrethe II av Danmark.

Dowall: The western coinages of Nero.

Felder: Medailleur Johann Carl Hedlinger.

Franke-Hirmer: Die griechische Münze.

Florange: Geographic lexicon of Greek coin inscriptions.

Grierson: Bibliographie numismatique.

Kent-Overbeck-Stylov-Hirmer: Die römische Münze.

Lagerqvist: Axel Wallenberg. Medaljer.

Olsén: Lea Ahlborn - en svensk medaljkonstnär under 1800-talet.

Paatela: Research collection of bank notes used in Finland 1662-1978.

Plant: Greek coin types and their identification.

Schwabacher: Grekiska mynt ur Konung Gustaf VI Adolfs samling.

Vi har även ett stort antal intressanta auktionskataloger (huvudsakligen en gåva av en medlem). Låt mig därför påminna om att SNF gärna tar emot gåvor till biblioteket. Vill Du sälja numismatisk litteratur, så vänd Dig i första hand till kansliet! Vi köper!

Kom under kanslitid och läs, njut och lär!

N U F

RECENSIONER

Göran B. Nilsson: Banker i brytningstid. A. O. Wallenberg i svensk bankpolitik 1850-1856. Utg. på uppdrag av Institutet för ekonomisk historisk forskning vid Handelshögskolan i Stockholm. ISBN 91-7260-544-8. Sthlm 1981. 466 sid.

Institutet för ekonomisk historisk forskning, som började sin verksamhet 1976, organiserar och bedriver ekonomisk, historisk och social forskning med särskild tonvikt på det svenska näringslivet och dess roll i samhällsutvecklingen från tiden för det industriella genombrottet. Banker i brytningstid är den första skrift, som ges ut av institutet. Boken planerades som ett förarbete till en biografi över André Oscar Wallenberg, men har kommit att bli en särskild studie av ett viktigt men föga känt skede av svensk ekonomisk och politisk historia.

Här i MYNTKONTAKT/SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT vill vi särskilt framhålla den utmärkta skildringen av privatbankernas sedelutgivning och dess konsekvenser. "Sedlarna i de minsta valörerna (upp till 5 rdr rgs) svarade i normala fall för 35-40% av privatbankernas emissionsbelopp; det var dessutom dessa sedlar, som höll sig ute i rörelsen längst och sist presenterades för inlösen". Innehavarna av dessa sedlar var mest småfolk-småbönder, hantverkare och arbetare - och sedlarna kunde försaka

dem påtagliga olägenheter. "Den mest framträdande av dessa olägenheter var, att privatbankssedlar inte togs emot i uppbörd av staten och dess organ, en enkel konsekvens av regeringsformens § 72, som gav Riksbanken ensamrätt att utge sedlar, som för mynt i riket må erkännas".

För privatbankerna var sedelutgivningen lukrativ, en räntelös inlåning helt enkelt. Det gällde för dem att få sina sedlar spridda i områden, som låg så avlägset från utgivningsorten eller från Stockholm som möjligt, så att vägen till inlösen blev lång. Med hjälp av sitt företag Filialbanken i Sundsvall kunde Wallenberg ordna "export" av Östgötabankens sedlar till Medelpad.

Av särskilt intresse är redogörelsen för filialbankernas tillkomst och verksamhet: vi har hittills saknat en fyllig skildring av denna kategori av banker, som inte blev långlivad. Filialbankerna skulle inte utge egna sedlar. Men de kunde utnyttja sina riksbankskreditiv genom att på dem utställa assignationer (anvisningar) med tryckta valörer. Filialbankerna behövde inte betala någon ränta, förrän assignationerna inlöstes i Riksbanken. Under mellantiden fungerade filialbankernas assignationer på samma sätt som privatbankernas sedlar. (Jfr artikeln *Filialbankerna och deras "sedlar"* i Myntkontakt 1977 nr 7, s. 11ff.)

Torgny Lindgren

MÄSSOR

9-11 oktober. Christianiamässan -81, mynt och frimärken. Hotell Scandinavia, Oslo.

22-25 oktober. Boråsmässan, mynt och antikviteter. Mässhallarna, Borås.

14-15 november. Myntmessa på hotell Xenia, Skövde. Ordnas av Skaraborgs Numismatiska Förening.

**SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGENS
MEDLEMSNÅL
kan rekvideras från kansliet!
Pris: 18 kr + porto**

Numismatisk filateli I

"Frimärket – en biljett till historien"

Numismatikens skatter kan presenteras för allmänheten på olika sätt. Ett för detta ändamål nytt medium är frimärkena. Dessa har inte längre kvar den stereotypa utformningen från förr utan används allt mer som informations- och propagandainstrument. Upplösandet av de gamla kolonialväldena och – något som nu är "inne" – människans sökande efter sina "rötter" har lett till att numismatiska objekt (mynt, medaljer, sedlar och ordnar) allt oftare presenteras i frimärksutgåvorna. Det kan därför vara av visst intresse att se efter vad detta samlarområde kan erbjuda en numismatiskt intresserad samlare. Låt oss börja vår genomgång av materialet med Norden.

Sverige har endast två frimärken med myntmotiv, nämligen 1971 års utgåva med "blodsklippingen" och 1972 års med Gustav Vasas Svartsjödaler. För förstadagskuverten lät postverket trycka särskilda bakgrundsbeskrivningar (på fyra språk) till mynten, författade av Nils Ludvig Rasmusson. Den som samlar "Rasmussoniana" bör alltså inte glömma bort dessa kuvert.

Till vår riksbanks 300-årsjubileum 1966 gavs ut ett särskilt frimärke. Det numismatiska intresset i samband med denna utgåva knyter sig dock främst till förstadagskuvertet, ty detta avbildar en sedel på 20 riksdaler från 1810.

Nobelprisens 60-åriga tillvaro 1961 firades med frimärken med porträtt av 1901 års pristagare. På förstadagskuvertet finns däremot prisedaljerna avbildade. (Parentetiskt kan omnämnas att det västindiska Grenada år 1978 gav ut en serie på 7 frimärken om Nobel med medaljerna, testamentet m m).

Till St. Barthelemy-utställningen tillverkades en särskild poststämpel, "Med svensk krona".

Vårt grannland Danmark fick år 1980 sina första myntfrimärken i anledning av myntkabinettets 200-årsjubileum. På dessa frimärken avbildas ett Hedeby-mynt, ett för Valdemar den store och biskop Absalon 1157 slaget mynt och Christian VII:s kurantdukat för år 1781.

I Norge firades 100-årsminnet av 1875 års myntkonvention med ett

frimärke, avbildande ett 1-kronesmynt för år 1875. Dessförinnan hade dock kommit ut två emissioner med visst numismatiskt intresse, nämligen 1959 till 150-årsjubileet för "Det kongelige selskap for Norges vel" (med en medalj på frimärkena) och 1966 till 150-årsjubileet av Norges bank.

Slutligen kan för Finlands del nämnas att president U Kekkonen till 70-årsdagen 1970 firades med ett

frimärke med medaljporträtt, att hans 80-årsdagsfrimärke återger honom som stormästare för de finska ordnarna, att ett frimärke gavs ut 1961 till Finlands banks 150-årsjubileum, att sparbankernas 125-årsjubileum 1947 ägnades ett särskilt frimärke samt att 150-årsjubileet 1966 för Finlands försäkringsväsen celebrerades med ett frimärke med minnesmedaljen.

N U F

Bilder till denna artikel har på grund av utrymmesbrist måst stå över till nästa nummer.

Red.

AUKTIONER

3–4 oktober. AB Stockholms Auktionsverk. Kvalitetsmyntauktion.

10 oktober. Oslo Mynthandels auktion nr 7. Hotell Scandinavia, Oslo.
10 oktober. Mynthandel HOLMASTO, restaurang Adlon, Helsingfors.

24–25 oktober. B Ahlström Mynthandel AB. Auktion nr 24 på Operakällaren, Stockholm.

11–12 november. Svenska Numismatiska Föreningens höstauktion. Historiska Museerna, Storgatan 41, Stockholm (endast NNU-medlemmar).

28 november. SVEA Mynt & Frimärkshandel AB, Auktion nr 12. Operakällaren, Stockholm.

5 december. Hirsch Mynthandel. Auktion på Ingenjörshuset, Stockholm.

**NORSKE
MYNTER
KJØPES
K.W. RIIBE**

Stensgt 22 B
OSLO 3 NORGE

**Mynthandeln
TICALEN**

Stureplatsen 3
411 39 Göteborg Tel: 031-20 81 11

Köper Säljer Värderar

Svenska och utländska mynt, polletter och övrig numismatika –
Rejäl behandling garanteras.
Öppet fredagar 16–18
lördagar 09–14

Medlem av Sveriges Mynthandlars
Förening

FÖRENINGAR

Asia

Coins
Amulettes
Opium-weights
Primitiv-money
Banknotes
Tokens

BC 1200 – AD 1980

Monika Staack

Post.: 410367
D-1000 Berlin 41

Members: ANA, GIG, PNAS, INS

ESKILSTUNA NUMISMATISKA FÖRENING. Möten med auktion på Rinnanskolan kl 19.00 den 21/10 och 18/11.

FAGERSTABYGDENS MYNTKLUBB sammanträder första helgfria måndagen i varje månad på AB Västanfors Industriens matsal. S Linjan. Fagersta. Upplysningar tel 0223/116 71 e kl 17.00 och 0223/172 18 kl 08.30–16.00.

FINSPÅNGS MYNTKLUBB sammanträder sista torsdagen i varje månad på Sparbanken Östergötland, Bergslagsvägen 4, Finspång. Upplysningar tel 0122/103 89 el 161 20.

FROSTA NUMISMATISKA FÖRENING har möten med auktion på Fritidsgården i hörby den 29/10, 26/11 och 17/12 kl 19.30. Visning från kl 18.30. GÖTEBORGS NUMISMATISKA FÖRENING har möten den 12/10, 9/11, 14/12 1981 och 11/1, 8/2, 8/3, 5/4 och 10/5 1982. Lokal: Traktören, Köpmansgatan, Göteborg. Kl 19.00. Öppet hus: 26/10, 23/11 1981 och 25/1, 22/2, 22/3 och 19/4 1982. Antiksektionen: 21/10, 18/11 1981 och 20/1, 17/2, 17/3 och 14/4 1982. Lokal: Schackspelets hus, Haga Kyrkogata 3, Göteborg kl 18.30–21.00.

KALMAR MYNTKLUBB har möten första helgfria måndagen i varje månad (utom juli och augusti) kl 19.00 i SE-banken, Storgatan 17, Kalmar. Upplysningar tel 0480/135 61, 115 84.

KATRINEHOLMS MYNTKLUBB har möten första helgfria onsdagen i varje månad på restaurang Storstugan, Stortorget 1, Katrineholm. Upplysningar tel 0150/210 45 el 151 00.

KRISTIANSTADSORTENS NUMISMATISKA FÖRENING har möten med auktion på Hemgården, Norretullsvägen 9, Kristianstad, den 16/10, 20/11 och 18/12.

MYNTKLUBBEN NICOPIA har möten andra måndagen i varje månad på Pensionärsgården, V Trädgårdsgatan 57, Nyköping. Upplysningar tel 0155/131 31, 133 09, 134 29.

NUMISMATISKA FÖRENINGEN ÖRESUND, Helsingborg har möten första helgfria onsdagen varje månad på Handelsklubben, Sundstorg 3, Helsingborg. Upplysningar tel 042/26 21 14.

SAMLARKLUBBEN NUMIS, Skellefteå har möten första torsdagen i varje månad i NV-huset, konferensrummet. Upplysningar tel 018/11 50 00 el 12 80 10.

SANDVIKEN-GÄVLE MYNTKLUBB håller möten den 6:e i varje månad under höstsäsongen i valbo kommunalhus, kl 19.00.

STOCKHOLM. Samlarföreningen S:t Eriks myntsektion sammanträder 15/10 och 19/11 på Karlbergsvägen 32 A, Stockholm.

TÄLJE MYNTKLUBB, lokal Wendelas rum, biblioteket LUNA, Södertälje, träffas 15/10, 12/11 och 10/12. Upplysningar tel 0755/185 68.

UPPSALA MYNTKLUBB har möte den 13/10 kl 19.30 på Skandia, Drottningsgatan 1. Föredrag. 10/11 Auktion. 8/12 Föredrag och julfest.

VÄRENDIS NUMISMATISKA FÖRENING sammanträder på restaurang Munken, Norrgatan 24, Växjö, kl 19.00 den 14/10, 11/11 och 3/12. Efteråt auktion.

ÖREBRO NUMISMATISKA FÖRENING har i regel möten sista onsdagen i varje månad. Lokal: Museets föreläsningssal. Upplysningar: 019/18 86 00.

Samfundet Kungl. Myntkabinettets Vänner

Visning av Riksbanken i Stockholm äger rum den 21 oktober kl 18.00. Endast för medlemmar. Att ansluta sig kostar 50 kr om året. Beloppet kan sättas in på postgiro 354860-9.

VI FINNS MITT I STAN

STRANDBERGS MYNT & FRIMÄRKS HANDEL AB

Arsenalsgatan 8
Box 7377
103 91 STOCKHOLM
Tel. 08/20 81 20

ÖPPET
Mån–Tor 10.00–18.00
Fre 10.00–15.00

En ouppklarad myntstöld

Se MYNTKONTAKT nr 6, 1981, sid 126.

1

5

2

3

4

6

7

1. Norge. Kristian IV. Dubbelspecie 1647.
2. Norge. Fredrik III. Specie 1659.
3. Norge. Kristian V. Dukat u å. (Gyldenlöves dukat).
4. Danmark. Kristian IV. Dubbelspecie 1597.
5. Danmark. Kristian IV. Specie 1590.
6. Danmark. Fredrik III. 4 dukater 1657.
7. Danmark. Kristian V. 2 dukater. Christiansborg i Guinea.

I föregående nummer av MYNTKONTAKT berättade vi om stölden av Helge Reffs stora samling för 10 år sedan och att den ännu inte återfunnits, trots att förövarna av inbrottet åkte fast. Här avbildas några mynt ur samlingen. Rapportera om Du sett något av dem till redaktionen eller Ahlströms Mynthandel i Stockholm!

Myntverkets mynt- och medaljtillverkning 1980

MYNTVERKET publicerar här uppgifter ur myntverkets statistik för år 1980.

MYNTPRÄGLING

200 kr	500 000 st	50 öre	28 665 662 st
5 kr	2 221 846 st	25 öre	38 889 325 st
1 kr	51 694 323 st	10 öre	108 293 811 st
		5 öre	60 996 699 st

Under året inlöstes 606 640 st mynt till det nominella värdet 403 600 kronor.

MEDALJTILLVERKNING

Kungl belöningsmedaljer	Storlek	Guld	Silver	Brons
Illis quorum meruere labores	18	1		
Illis quorum meruere labores	12	–		
Illis quorum meruere labores	8	1		
Illis quorum meruere labores	5	2		
För medborgerlig förtjänst	18	–		
För medborgerlig förtjänst	12	–		
För medborgerlig förtjänst	8	1		
För medborgerlig förtjänst	5	–		
För långvarig trogen tjänst	5	–		
För berömliga gärningar	8	–		
För berömliga gärningar	5	–		
För nit och redlighet i rikets tjänst	6	527		
För omsorgsfull renvård	5	1		
För förtjänster om utrikesförvaltningen	6	–		
Summa		533		

EGNA UTGÅVOR

Präglade i myntpress	612	1 147	606
Präglade i medaljpress	29	668	519
Övriga medaljer	701	2 168	3 281
Summa	1 342	3 983	4 406

METALLÅTGÅNG (KG)

Guld	24,1306
Silver	112,4602
Brons	93,4708

Försäljningsvärde (inkl mervärdesskatt)
Kronor 3 647 271:–.

Numismatiskt nytt

Vår aktade medlem Ernst Nathorst-Böös har i tekniska museets årsbok Daedalus 1973 skrivit om "Industrihistoria återspeglad i aktiebrev". Som exempel på hur intresset för gamla aktiebrev har ökat kan nämnas, att i maj 1981 hölls i den österrikiska staden Linz en auktion under mottot "Wirtschaft im Jugenstil", vid vilken bl a såldes i färgtryck framställda aktier. Avsikten med auktionen var att få på Jugendstilens produkter specialinriktade konst-samlare även intresserade av i denna stil producerade värdepapper.

N U F

Medaljkonsten har under sekler utnyttjats för att på olika sätt förhärliiga och odödliggöra regenters handlingar. I sådant syfte har präglats efter enhetlig mall hela serier ("regentlängder"), av vilka vi i vårt land har inte mindre än fem, skapade av Karlsteen, Hartman, Hedlinger och Enhörning samt i våra dagar den av flera konstnärer modellerade, av Sporrongs utgivna.

Eftersom en av Sveriges kungaätter kallas den pfalziska (1654–1720), kan det kanske vara av visst intresse för våra medaljvänner att veta, att Kurpfälzisches Museum i Heidelberg 1980 gav ut en av Jochen Goetze och Walter Roggenkamp författad bok, betitlad "Medaillen der Kurfürsten von der Pfalz" (DM 17.85), som avbildar och beskriver en av Wigand och Anton Schaeffer (far och son) i mitten av 1700-talet skapad regentlängd över inte mindre än 30 kurfurstar.

N U F

"Musica in nummis"

I april 1981 kom den berömda mynt-handlarfirman Jacques Schulman i Amsterdam ut med sin lagerlista nr 219 med rubriken "Musica in nummis". I katalogen utbjuds inte mindre än 1 056 nummer medaljer, jetonger och mynt som präglats över kompositörer, utövare av musik i olika former och orkestrar. Samlingen har skapats av en enda person. (Katalogen finns tillgänglig på SNFs kansli för den som vill beställa något objekt.)

Tillfället bör begagnas för att ånyo erinra om några böcker med samma samlarområde, nämligen Paul Niggls "Musikermedaillen" (1965) och "Grosse Dirigenten auf Medaillen" (1967) samt Boltshausers "Schweizer Musikermedaillen" (1970).

N U F

Nytt från Den Kongelige Mynt, Kongsberg

1. Antal för år 1980 präglade mynt:

	Märkta AB	Märkta AB*
5 kronor	1 578 400	—
1 krone	5 918 000	—
50 örer	7 066 000	7 082 000
25 örer	8 176 000	6 289 000
10 örer	14 050 000	28 620 000
5 örer	15 200 000	12 315 000

AB* betyder, att mynten präglats efter myntdirektör Bakkens avgång 1.7.1980 och under den nye myntdirektören Kolbergs tid. Fr o m 1981 års myntning bär mynten märket K. Alla mynt i 1980 års set är utan stjärna.

2. Norska myntet har hittills försålts i Sandhill-etuier eller vakuumpförpackningar. Fr o m 1981 års set kommer att användas ett norsktill-

verkat hårdplastetui i format A6.

3. Norges Banks skillemyntkasse (Postboks 735, Oslo 1) har kvar exemplar av 1980 års 200-kronersmynt

(med Akershus fästning).

4. Av de femton nya medaljer och märken som utförts skall följande omnämnas här:

a. Den internationella frimärksutställningen NORWEX -80. Man präglade fyra olika, rektangulära plaketter i storlek från 30×26,5 mm till 52×46 mm. De har gemensam åtsida (Norwex emblem); de tre som användes som pris har Akershus på andra sidan, medan den fjärde visar Oslo rådhus. Konstnär är Øivind Hansen, Den Kgl. Mynts chefsgravör.

b. Nordisk gravörermesterkongress med samme konstnär som upphovsman visar på åtsidan det kända stolphuvudet från Osebergs-skeppet.

c. Den under året pensionerade myntdirektör Arne Bakken, som tjänstgjort 1962–80, har på initiativ av den Kongelige Mynts Pregkomité hedrats med en porträttmedalj, utförd av Øivind Hansen. Frånsidan visar ett fjällandskap med ett stenröse samt på fältet inskriften. Medaljen har slagits i samma storlek som modellen, vilket möjliggjorts med hjälp av en ny graveringsmaskin.

Höstauktion hos Ahlströms

Ahlströms auktion den 24 och 25 oktober kommer att bjuda på många intressanta mynt för samlare. De som samlar svenska besittningsmynt har tillfälle att förvärva många sällsynta saker från bland annat Riga och Pommern.

Även på andra samlarområden är materialet rikhaltigt. Häribland kan nämnas en imitation av ett byzantinskt mynt. Den är präglad någonstans i Norden omkring åren 995–1010, sålunda under den svenske härskaren Olof Skötkonungs tid. Exemplar av denna typ är ytterst sällsynta och mer än några få exemplar lär inte finnas i privat ägo.

Av de svenska mynten finns flera medeltidsmynt och senare mynt från Gustav Vasa och till vår egen tid. Från Karl XI antecknas ett flertal dukater, bland annat en med årtalet 1670. Exemplaret har tillhört Lars Emil Bruuns stora samling.

De besittningsmynt som finns med på auktionen är delvis av guld.

Bland dem kan nämnas en 4 dukat och en 2 dukat, båda med årtalet 1646 och från Riga. 2-dukaten kommer från Bruuns samling.

De i Sverige präglade guldmynten som finns med får representeras av en dukat 1771 med guld från Ädelfors gruva i Småland. Årtalet är det "vanligaste" bland de ädelforsdukat som finns från Gustav III:s tid. Ett intressant kuriosum är det 1 öre SM 1759, som är ensidigt (frånsidan). Bland 1800-talsmynten finns den sällsynta 1/4 riksdalern från 1852 med. Från senare delen av 1800-talet fram till dags dato finns många mynt i bra kvalitet. En stor samling europeiska talrar pryder den utländska sidan. Också ovanligt många norska mynt försäljes. Sammanfattningsvis kan sägas att denna auktion har så många varierande mynt för olika samlingsområden att de flesta myntsamlare säkert hittar något intressant att köpa.

G. W.

Är Du intresserad av jakt?

Jakt ligger oss mer eller mindre varmt om hjärtat. I Tyskland är jaktens vänkrets så omfattande, att man där utger en särskild bokserie, benämnd "Die Jagd in der Kunst", som redan utkommit med ett 50-tal volymer. År 1969 var det numismatikens tur att återspegla jakten. Då utgavs den av Rudolf Hoesch och Walter Grasser författade "Jagd-darstellungen auf Münzen und Medaillen" (förlag: Paul Parey, Hamburg). Det är en liten förtjusande bok!

N U F

Modern svensk medaljkonst

Ett antal svenska medaljkonstnärer har inbjudits att ställa ut sina verk på *Svensk Skulptur* i Gåsgränd 4, Stockholm. Sannolikt öppnas utställningen i slutet av oktober och pågår större delen av november. Vi återkommer med ett reportage i nästa nummer!

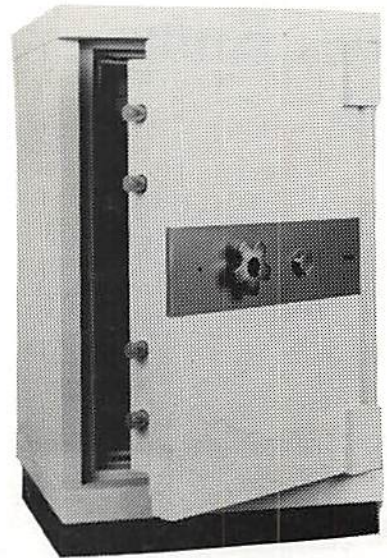
Förvara oersättliga mynt säkert!

Stölder och inbrott ökar.

De allra flesta numismatiker förvarar sina oersättliga mynt hemma.

Se då till att ha dem i ett godkänt värdeskåp — och välj ett från Rosengrens!

Vi har snart hundra års erfarenhet av säkerhet.

Rosengrens

Skicka ytterligare information
om Rosengrens säkerhetsprogram

Namn: _____

Adress: _____

Postadr.: _____

Sänd kupongen till E A Rosengrens AB
Mölnsdalsvägen 85, 412 85 Göteborg

MÅNADENS SPECIAL

5 öre	1875	1+	250:-	1937	0	85:-	
	1917	1+/01	150:-	1939	0	75:-	
	1921	01	120:-	1941	0	75:-	
	1928	01	115:-	1942b	0	175:-	
	1937	0	200:-	1942j	0	125:-	
	1939	0	300:-	1942m.j.	01	175:-	
	1940	01a0	60:-	1945	0	150:-	
	1941	0	145:-	1946	01a0	60:-	
	1948	0	225:-	1949	0	75:-	
	1949	01/0	100:-	1952	0	75:-	
	1950b	0	45:-	10 öre	1930	0	150:-
	1953	0	95:-	1931	0	165:-	
	1962	0	30:-	1934	0	80:-	
2 öre	1879	1+/01	200:-	1935	0	75:-	
	1900r.0	1	300:-	1936L.6	0	70:-	
	1905	01a0	150:-	1937	0	80:-	
	1915	01	200:-	1938	0	60:-	
	1916	01a0	200:-	1939	0	120:-	
	1916	0	300:-	1940	0	60:-	
	1918	01	125:-	1942	0	60:-	
	1918	1+	50:-	1948	0	50:-	
	1920	0	175:-	1949	0	50:-	
	1935	0120:-		1950	0	40:-	

Kristina	1 öre 1638 prägl. skada	750:-
Karl XI	4 mark 1696 1+/01	1 700:-
Karl XII	2 mark 1701 1(+)/kanth.	1 075:-
Gustav III	1 Rdr 3 dsm 1776 1+a01	1 875:-
	1 Rdr 1782 1+	950:-
Oscar I	1 Rdr Sp 1844 1(+)	2 200:-
	4 sk. bco 1855 hoptr. 1+	700:-
Karl XV	4 Rdr rm 1856 1+	1 900:-
	1 Rdr rm 1861 1+	1 150:-
	5 öre 1862 ros 1/1+	475:-

1 kr	1879	1?	110:-
1 kr	1888	1?	115:-

Myntverkets årsset 1977	
specialpris	23:-/st
Myntskåp Lembit Junior	
4 lådor inkl. filt	87:50
2 kr 1876-1907 olika	
normal kvalitet	190:-
10 kr 1972 01a0 10 st	400:-
USA SILVERDOLLAR	
3 st olika årtal 1+	240:-
10 st olika 50 öre 1911-1939	
i silver 1?-1	70:-
10 st olika 25 öre 1910-1941	
i silver 1?-1	35:-

PEO Mynt & Frimärken AB
Box 16245, 103 25 Stockholm
Drottninggatan 29,
tel 08/21 12 10

